

حقوق به زبان ساده

(حقوق مدنی، کیفری و عمومی کاربردی)

امیرکلیا عامری ثانی

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

دکتر علی بسادی جهری

عضو هیات علمی دانشکده حقوق

دانشگاه تربیت مدرس

سرشناسه	بهادری جهرمی، علی، ۱۳۶۴ -
عنوان قراردادی	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	حقوق به زبان ساده (حقوق مدنی، کیفری و عمومی کاربردی) / علی بهادری جهرمی، امیرکیا عامری ثانی.
مشخصات نشر	تهران: قوه قضاییه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۵۹ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۲۲۹-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
موضوع	حقوق -- ایران
موضوع	Law -- Iran
موضوع	حقوق مدنی -- ایران
موضوع	Civil rights -- Iran
موضوع	حقوق جزا -- ایران
موضوع	Criminal law -- Iran
موضوع	حقوق عمومی -- ایران
موضوع	Public law -- Iran
شناسه افزوده	عامری ثانی، امیرکیا، ۱۳۷۴-
شناسه افزوده	ایران. قوه قضاییه. مرکز مطبوعات و انتشارات
رده بندی کنگره	۱۵ KMH
رده بندی دیویی	۳۴۱/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۴۴۶۷۴۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیبا

www.ketab.ir

وب سایت: <http://judpub.ir> کد پستی: ۱۵۹۹۶۵۳۳۱۶ تلفن: ۰۲۱-۸۸۱۹۹۹۰۴

نشانی: تهران، خیابان حافظ، نبش خیابان سمیه، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه
مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه

عنوان: حقوق به زبان ساده (حقوق مدنی، کیفری و عمومی کاربردی)
نویسندگان: دکتر علی بهادری جهرمی (عضو هیأت علمی دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس)
امیرکیا عامری ثانی (دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)

ویراستار: فاطمه فغانخانی

صفحه‌آرایی: مژگان کاظمی

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۲۲۹-۱

قیمت: ۴۵۰/۰۰۰ ریال

تیراژ و نوبت چاپ: ۱۰۰۰ نسخه - چاپ اول - شهریور ۱۴۰۰

مرکز پخش، فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تهران - خیابان حافظ - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره ۳ قوه قضاییه

شماره‌های تماس: ۰۲۱ ۸۸۱۹۹۹۰۴ - ۰۲۱ ۸۸۱۹۹۹۱۳

فهرست اجمالی مطالب

۱۱.....	مقدمه
بخش اول: انواع دعاوی و محاکم (انواع دعاوی قابل طرح در دادگاه و نحوه رسیدگی	
۱۳.....	و اعتراض به آن‌ها)
۱۵.....	فصل اول: انواع دعاوی قابل طرح در محاکم
۱۵.....	گفتار اول: دعاوی حقوقی
۱۶.....	گفتار دوم: دعاوی کیفری
۱۶.....	گفتار سوم: دعاوی اداری
۱۶.....	گفتار چهارم: دعاوی شبه قضایی
۱۶.....	فصل دوم: انواع محاکم و فرایند رسیدگی و اعتراض
۱۸.....	گفتار اول: محاکم قضایی
۲۹.....	گفتار دوم: محاکم شبه قضایی
۳۲.....	گفتار سوم: روش‌های حل و فصل مسالمت‌آمیز دعاوی
۳۷.....	بخش دوم: مختصر حقوق شهروندی کاربردی
۳۹.....	فصل اول: حقوق اساسی ملت
۳۹.....	گفتار اول: وظایف اصلی دولت جمهوری اسلامی ایران
۴۰.....	گفتار دوم: وظیفه دوطرفه امر به معروف و نهی از منکر
۴۱.....	گفتار سوم: ضرورت توجه ویژه به نهاد خانواده
۴۱.....	گفتار چهارم: ضرورت تلاش جهت وحدت تمام مسلمانان جهان
۴۱.....	گفتار پنجم: دین رسمی کشور و حقوق اقلیت‌های مذهبی
۴۲.....	گفتار ششم: اقلیت‌های دینی و حقوق آنان
۴۲.....	گفتار هفتم: لزوم احترام به حقوق انسانی کلیه غیر مسلمانان
۴۳.....	گفتار هشتم: برابری مردم ایران و عدم تبعیض میان آن‌ها
۴۳.....	گفتار نهم: حقوق زن
۴۳.....	گفتار دهم: ممنوعیت تفتیش عقاید
۴۴.....	گفتار یازدهم: آزادی نشریات و مطبوعات و حدود آن
۴۴.....	گفتار دوازدهم: ممنوعیت شنود، تجسس و افشای مکالمات مخابراتی
۴۴.....	گفتار سیزدهم: آزادی اجتماعات و راهپیمایی
۴۴.....	گفتار چهاردهم: وظیفه دولت در حمایت از بازنشستگان، بیکاران، سالمندان و...
۴۵.....	گفتار پانزدهم: آموزش و پرورش و آموزش عالی رایگان

۴۵	گفتار شانزدهم: وظیفه دولت در تأمین مسکن
۴۵	گفتار هفدهم: ممنوعیت تبعید افراد
۴۶	گفتار هجدهم: هیچ کس مجرم نیست مگر این که ثابت شود
۴۶	گفتار نوزدهم: ممنوعیت هر نوع شکنجه
۴۶	گفتار بیستم: ضرورت حفظ حرمت بازداشت شدگان و زندانیان
۴۷	گفتار بیست و یکم: ممنوعیت استفاده از حق برای ضرر زدن به دیگران
۴۷	گفتار بیست و دوم: ممنوعیت سلب تابعیت ایرانیان
۴۷	گفتار بیست و سوم: وظیفه دولت به منظور ریشه کن کردن فقر و محرومیت
۴۸	گفتار بیست و چهارم: وظیفه دولت و ملت در حفظ محیط زیست
۴۹	گفتار بیست و پنجم: حق مردم در تعیین سرنوشت اجتماعی خودشان
۴۹	گفتار بیست و ششم: عنی بودن محاکمات
۴۹	فصل دوم: حقوق متهم در دادرسی کیفری
۵۰	گفتار اول: اصل بی گناهی افراد است
۵۰	گفتار دوم: حق اطلاع از امکان داشتن وکیل و سایر حقوق دفاعی
۵۰	گفتار سوم: ضرورت رعایت حقوق شهروندی در فرایند رسیدگی به اتهام
۵۲	گفتار چهارم: مطالبه خسارت مادی و معنوی ناشی از جرم
۵۳	گفتار پنجم: الزام ضابطان دادگستری به دارا بودن کارت وین
	گفتار ششم: ممنوعیت افشای اطلاعات هویتی بزه دیده، شاهد و سایرین توسط
۵۳	ضابطان دادگستری
۵۳	گفتار هفتم: ممنوعیت گرفتن تأمین توسط ضابطین دادگستری
۵۴	گفتار هشتم: شرایط بازداشت بدون حکم مقام قضایی
۵۵	گفتار نهم: مدت بازداشت به صورت تحت نظر
۵۵	گفتار دهم: حضور وکیل در مرحله تحقیقات مقدماتی
۵۶	گفتار یازدهم: امکان اطلاع بستگان متهم از تحت نظر قرار گرفتن وی و محدودیت های آن
۵۷	گفتار دوازدهم: حق معاینه توسط پزشک در مدت تحت نظر
۵۷	گفتار سیزدهم: حق تفهیم حقوق متهم به او توسط ضابطان دادگستری
۵۸	گفتار چهاردهم: ورود به منزل برای بازرسی و تفتیش
۵۸	گفتار پانزدهم: ممنوعیت بازرسی اماکن و اشیاء غیر مرتبط به جرم
۵۹	گفتار شانزدهم: ممنوعیت اجبار و اکراه متهم از زمان بازجویی
	گفتار هفدهم: ممنوعیت تحمیل هزینه هایی از جمله جمع آوری دلایل و دستگیری
۵۹	متهم بر قربانی

گفتار هجدهم: حق اعلام جرم سازمان‌های مردم‌نهاد.....	۶۰
گفتار نوزدهم: حق شکایت توسط شاکی یا مدعی خصوصی.....	۶۱
گفتار بیستم: ممنوعیت انتشار تصویر و مشخصات متهم و استثنائات آن.....	۶۱
گفتار بیست و یکم: ممنوعیت تعقیب و تحقیق در جرایم منافی عفت و استثنائات آن.....	۶۲
گفتار بیست و دوم: امکان درخواست تأمین خواسته.....	۶۳
گفتار بیست و سوم: ضرورت انجام بازرسی و تفتیش در روز و استثنائات آن.....	۶۳
گفتار بیست و چهارم: حکم ورود به منزل و اماکن بسته و تعطیل.....	۶۴
گفتار بیست و پنجم: ضرورت حفظ نظم محل بازرسی و تفتیش.....	۶۴
گفتار بیست و ششم: امکان درخواست خسارت‌های ناشی از بازرسی و تفتیش.....	۶۵
گفتار بیست و هفتم: ممنوعیت افشای نوشته‌ها و اشیای متهم.....	۶۵
گفتار بیست و هشتم: ابلاغ احضاریه به متهم بدون استفاده از لباس رسمی.....	۶۶
گفتار بیست و نهم: عذر موجه برای عدم حضور نزد قاضی.....	۶۶
گفتار سی‌ام: جلب بدون احضار قبلی.....	۶۷
گفتار سی و یکم: شرایط صدور حکم جلب سیار.....	۶۸
گفتار سی و دوم: ضرورت تحویل فوری متهم به قاضی.....	۶۸
گفتار سی و سوم: ممنوعیت نگهداری متهم بیش از بیست و چهار ساعت بدون شروع تحقیقات.....	۶۹
گفتار سی و چهارم: عدم تفهیم یا سلب حق داشتن وکیل.....	۶۹
گفتار سی و پنجم: حق سکوت متهم.....	۷۰
گفتار سی و ششم: مطالبه خسارت ایام بازداشت.....	۷۰
گفتار سی و هفتم: ضرورت حضور هیأت‌منصفه در جرایم سیاسی و مطبوعاتی.....	۷۱
گفتار سی و هشتم: رسیدگی مستقیم به جرایم منافی عفت در دادگاه.....	۷۲
گفتار سی و نهم: ضرورت علنی بودن جلسات رسیدگی دادگاه و استثنائات آن.....	۷۲
بخش سوم: مختصر حقوق کیفری کاربردی.....	۷۳
فصل اول: کلیات حقوق کیفری.....	۷۵
گفتار اول: ارتکاب جرم توسط یک ایرانی در خارج از کشور.....	۷۵
گفتار دوم: قربانی جرم شدن یک ایرانی در خارج از کشور.....	۷۶
گفتار سوم: محکومیت مؤثر کیفری یا سوء پیشینه کیفری.....	۷۷
گفتار چهارم: محرومیت از حقوق اجتماعی به دلیل محکومیت مؤثر کیفری.....	۷۸
گفتار پنجم: محاسبه ایام بازداشت برای کسر مجازات.....	۷۹
گفتار ششم: ادعای عدم قصد ارتکاب جرم و ادعای شکنجه.....	۸۰

مقدمه

قانون در کنار حمایت مردم، محدودیت‌هایی نیز برای آن‌ها ایجاد می‌کند. تنظیم روابط در جوامع انسانی نیازمند تقدیم بخشی از آزادی افراد است. به‌منظور دستیابی به منفعتی برتر که افراد یک جامعه باید بتوانند در کنار شناخت محدودیت‌ها، با حقوقی که قانون برای آنان در نظر گرفته است به‌خوبی آشنا شوند. برخی از این حقوق قواعد رفتار افراد جامعه را یکدیگر را معین کرده و برخی دیگر رابطه مردم و دولت را تنظیم می‌کند. مردم به‌منظور محافظت از خود می‌رسند در بودن شناختی هرچند ابتدایی از این دو نوع حقوق هستند. علی‌رغم این‌که علم حقوق با پیچیدگی‌های مشهور خود، به‌وسیله حقوقدانان پدیدآورنده قوانین و مقررات است. اما نباید فراموش شود که بخش عمده این قوانین راجع به مردم و حقوق آنان بوده و هدف اصلی آن تعالی جامعه است. لذا مردم نه به عنوان یک حقوقدان بلکه به عنوان موضوع بسیاری از حقوق مشروح در فقهین باید در حد ممکن با حقوق خود آشنایی پیدا نمایند. این نوشته شما را از خدمات و کمیل و مشور حقوقی بی‌نیاز نخواهد ساخت. اما می‌تواند به پیگیری از بروز برخی مشکلات کمک کند. در زندگی روزمره اختلافات فراوانی میان مردم و همچنین میان مردم و دولت شکل می‌گیرد. در بسیاری از موارد هرچند از طریق دادخواهی در محاکم می‌توان حق از دست رفته را بازستاند. اما فرایند خود آسیب‌های بسیاری دارد که گاه از ضرر از دست دادن آن حق بیشتر است. فرایند مدوانی رسیدگی نه تنها موجب تحمل هزینه مادی به طرفین دعوا می‌شود بلکه در طول این فرایند خسارات معنوی نیز به آن‌ها تحمیل می‌شود. بدون تردید بخشی از اختلافات و تضییع حقوق افراد خارج از دایره اختیار آنان قرار دارد و رجوع به محاکم اجتناب‌ناپذیر است. اما بخش بزرگی از این فتن پیگیری است و آشنایی با حقوق در فرایند رسیدگی نیز از آسیب‌های بسیاری جلوگیری خواهد کرد. مطالبه مردم یکی از حیاتی‌ترین عناصر در اصلاح حکمرانی کشور است و مردم می‌توانند نیازمند شناخت حقوق خود هستند. قانون اساسی به عنوان مادر قوانین، بنیادی‌ترین سند مسر را مشخص نموده است. متأسفانه نه تنها در کشور ما مردم خود در حدود آشنایی با ابتدایی‌ترین حقوق خود نیستند، بلکه در سال‌های تحصیل دانش‌آموزی از دبستان تا پایان دبیرستان و حتی دانشگاه به صورت رسمی و اجباری درسی به عنوان قانون اساسی وجود ندارد. در شرایطی که مردم کشور ما با قانون اساسی که قانونی نسبتاً موزن و مختصر است تا این حد بیگانه هستند، طبیعتاً آشنایی با قوانین دیگر که به حقوق جزئی‌تر افراد اشاره دارد به‌طور کلی محلی از اعراب نخواهد داشت. به همین جهت این کتاب بر آن است تا در کنار ارائه مطالبی جهت آشنایی با حقوق اساسی ملت به زبان ساده، حقوق را به نحوی کاربردی ارائه دهد تا امکان آشنایی کلی با حقوقی که در زندگی روزمره آشنایی با آن‌ها ضروری است فراهم شود. بخش نخست کتاب حاضر با معرفی انواع دعوی قابل طرح در فصل اول و انواع محاکم و فرایند رسیدگی و اعتراض به آن‌ها در فصل دوم

آغاز می‌شود. در بخش دوم با عنوان حقوق شهروندی کاربردی، تعدادی از اصول قانون اساسی و مواد قانونی که با حقوق ملت و حقوق شهروندی مرتبط هستند انتخاب و ذیل آن‌ها توضیحاتی برای درک بهتر آن‌ها ارائه شده است. در این بخش برخی از قوانین مربوط به حقوق شهروندی مردم که جنبه کاربردی داشته و افراد جامعه در زندگی روزمره، می‌توانند با دانستن آن‌ها از تفهیم احتمالی حقوق جلوگیری کنند، شرح داده می‌شود. در بخش سوم مطالبی در مورد جرم و مجازات در قالب حقوق کیفری کاربردی ارائه می‌گردد و همچنین برای تعدادی از جرایم نیز تعریف ارائه شده است. دو فصل نخست بخش چهارم حاوی پاره‌ای از اصطلاحات پرکاربرد امور مدنی و کیفری در علم حقوق است که آشنایی با آن‌ها برای هر فرد ضروری است. به‌منظور درک بهتر مفاهیم، در هنگام استفاده از سایر مطالب، رجوع به بخش اصطلاحات ضروری می‌باشد. در فصل سوم از بخش چهارم، تعدادی از قوانین پرکاربرد نظام حقوقی ایران در حوزه‌های مختلف برگزیده و شرح داده شده است. در بخش پنجم، مهم‌ترین دلایلی که برای اثبات یک ادعا در محاکم قابل استفاده است و در علم حقوق به آن‌ها «ادله اثبات دعوا» اطلاق می‌شود، با توضیحی مختصر ارائه شده است. مجدداً متذکر می‌شود که به دلیل پیچیدگی و گستردگی مفاهیم و قواعد در علم حقوق و استثنائات زیاد آن، آموخته‌های مخاطب از این کتاب تمامی مشکلات حقوقی وی را برطرف نمی‌سازد، بلکه هدف تنها پیشگیری از طرح دعاوی در محاکم و در صورت ایجاد و ورود پرونده قضایی به محاکم، تسهیل فرایند رسیدگی است. تلاش شده است که علی‌المقدور به زبانی غیرحقوقی و ساده توضیحات لازم ارائه شود، با این حال به دلیل ویژگی‌های ذاتی علم حقوق درک برخی مفاهیم و مطالب نیازمند تلاش بیشتر می‌باشد.

در پایان لازم است از زحمات و مساعدت‌های مستمر جناب آقای محمد علی سنگبر و سرکار خانم مریم غلامی در فرایند نگارش و ویرایش این اثر قدردانی کنیم.